Lausunto Tornionjoen kalastussäännön muutosehdotuksiin vuodelle 2023

(Lausuntopyyntö 24.1.2023, VN/2032/2023, VN/2032/2023-MMM-1)

1. ***Lippokalastus jokialueella***

VAADIMME, ETTÄ JOKIRAJOITUKSET OSALTAMME PERUTAAN KOKONAAN, KUNNES MERELLÄ SAADAAN AIKAAN KONKREETTISIA TOIMEPITEITÄ, KUTEN OLEMME AIEMMIN TODENNEET. *Olemme edelleen valmiita yhden vrk rajoituksiin su klo 18- ma klo 18 edellyttäen, että koko syönnösalueella ja kutuvaellusmatkalla merellä tehdään vaikuttavia toimenpiteitä. Tähän mennessä toteutetut ja ehdotetut kalastusrajoitukset merelle ovat olleet enemmänkin kosmeettisia (silmäkoko, siikasaalin osuusmäärittely, jne), eivätkä tähän asti toteutetut rajoitukset ole vaikuttaneet vaellussiian kokoa tai määrää lisäävästi. Lisäksi hyljekanta (itämeren hylje ja norppakanta) lisääntyy edelleen hallitsemattomasti ja räjähdysmäisesti.*

Siianlippouksen osalta jokirajoitukset eivät ole perusteltuja kalakannan hoidon kannalta eikä tutkimuksilla ole pystytty osoittamaan yksiselitteisiä perusteluja. Kukkolankosken siianmerkinnästä aiemmin tehdyille johtopäätöksille löytyy mielestämme loogisempi ja uskottavampi selitys siian luonnollisesta käyttäytymisestä ja joen pohjan muodoista ja virtauksista.

2. **Viehekalastus jokialueella**

Ehdotamme Spinfluga kalastuksen kieltämistä esittämillänne alueilla Kukkolankosken ja Matkakosken alueella. Perusteena lohien vioittuminen irtipääsytilanteissa, joita on suurin osa tärpeistä, sekä joen roskaaminen valtavan määrän koukkuja, siiman ja painoja jäädessä kiinni pohjaan tai kivien väliin virtapaikoissa.

3. **Lohen lippous 2023**

Tornionjoen kalastussäänössä olevat lohenlippousrajoitukset eivät edelleenkään perustu kalakannan kestävyyteen, vaan joihinkin muihin syihin, jotka on mielestämme perusteltava paremmin. Tässä viittaamme oikeuskanslerin lausuntoon (vastaus osakkaamme Esa Laurin kysymyksiin),

jossa edellytetään viranomaisten perustelevan päätöksensä avoimesti. Vedoten tasa-arvoperiaatteeseen ja erilaisiin kalastusrajoituksiin eri kalastusmuotojen kohdalla**, ehdotammekin että lohen lippous sallitaan 1.6.-15.8.2023 välisenä aikana**.

Risto Leinonen

hoitokunnan puheenjohtaja

Kukkolankosken osakaskunta

Jari Tervahauta

hoitokunnan puheenjohtaja

Korpikylän osakaskunta

Liitteenä viime vuoden lausuntomme.

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo(at)mmm.fi

25.1.2022

Lausuntopyyntö VN/3307/2021, MMM, Tornionjoen kalastussääntö 2022

TORNIONJOEN KOSKIKALASTUSOSAKASKUNTIEN YHTEINEN LAUSUNTO KOSKIEN MAHDOLLISIA MUUTOSTARPEITA TORNIONJOEN KALASTUSSÄÄNTÖÖN VUONNA 2022

Maa- ja metsätalousministeriö pyytää lausuntoa Suomen ja Ruotsin välisistä vuosittaisista neuvotteluista koskien Tornionjoen kalastussääntöä,

SIIANLIPPOUS

Kukkolankosken ja Matkakosken elävän perinnekalastuksen yksi tärkeä elinehto on ja on ollut kautta vuosisatojen kestävät kalakannat. Siitä syystä meitä kiinnostaa aina pohtia ehdotuksia kestävän vaellussiikakannan vaalimisesta. **Kukkolankosken saalistilasto on luotettavimpia ja ehkä ainoita mittareita siikakannan kehityksen indikaattoriksi** huomioiden koko syönnös ja kutualueen eli sekä joki- että merialueet. Saalistilastomme ovat olleet hyvänä apuna havaitsemaan osoittamaan vaellussiikakannan koon ja nousussa tapahtuneita muutoksia. Tornionjoen kalastuspaine on tilaston aikana pienentynyt erityisesti 1990 luvulta alkaen, kun Ruotsin hevospadon rakentaminen lopetettiin. Merialueen saalistilastoja ei voida pitää yhtä luotettavina kalakannan muutoksia havaitsemaan.

Tilaston ja kokemuksemme perusteella haluamme lausua seuraava ministeriön ehdotuksiin liittyen:

1. **Merialueen radikaalit rajoitukset siian ylikalastukselle (= pieni silmäkoko) sekä Perämeren hylje- ja merimetsokantojen radikaali vähentäminen ovat ainoat toimivat keinot kestävän vaellussiika-kannan turvaamiseksi.**

   Vaikuttavat toimenpiteet pitäisi toteuttaa seuraavasti: Merikalastuksen silmäkoko pitää nostaa vähintään 50 mm:ksi ja sallittua pyyntiaikaa pitää rajoittaa 15 %:lla (viikkorauhoitus) parhaan saaliskauden aikana ja lisäksi Perämeren hylje – ja merimetsokantoja pitää vähentää merkittävästi seuraavien vuosien aikana.

   Olemme aikaisemminkin perustelleet lausuntojamme saalistilastoomme perustuen ja tässä vielä kertaus johtopäätöksistämme:

   - Saalistilastojemme mukaan vaellussiian keskikoko on pienentynyt ja nousu myöhästynyt toisin sanoen kesäsiika eli heinäkuun parvi on jäänyt tulematta 1980 luvun jälkeen. Tornionjokeen on noussut enemmän siikaa heti sotien jälkeen 1940 luvun loppupuolella ja isojen siikaistutusten jälkeen 1980 luvulla. Molempien huippujen jälkeen saalis on tasoittunut lähes samalle keskimääräiselle tasolle.

   - Ensimmäinen saalistilastonhuipun perusteella piikin perusteella suurempi silmäkoko on toimiva ratkaisu vaellussiikakannan elvyttämiseen koska silloin silmäkoko on ollut

meripyynnissä ääretön. Maailmalla on myös hyviä esimerkkejä, miten radikaalimpi silmäkoon nosto on vaikuttanut positiivisesti kalakannan koon kasvamiseen. Pienet muutokset silmäkoossa eivät luonnollisesti toimi.

- Toisen huipun perusteella istutus on toiminut vain tilapäisesti ja tasoittunut aikaisemmalle tasolle, vaikka Tornionjoen kalastuspaine on pienentynyt merkittävästi (n 30 %) istutusten jälkeen eli 1990 luvulta alkaen, kun Ruotsin Kukkolankosken hevospadon rakentaminen lopetettiin. Samaan aikaan merikalastukselle ei ole saatu aikaan rajoituksia. Täten voidaan siten perustellusti todeta, että jokirajoitukset eivät toimi. Koska kesäsiika (heinäkuun parvi) on hävinnyt juuri viimeisten 30 vuoden aikana, voidaan myös perustellusti kysyä ovatko istutukset myös muuttaneet Tornionjoen alkuperäisen kesäsiian, vaellussiikakannan perimää.

- Myöskään tutkimuksilla ei ole pystytty yksiselitteisesti osoittamaan, että vaellussiian koon pieneneminen tai kesäsiian häviäminen johtuisi lippokalastuksesta. Tutkimukset eivät tähän asti ole selittäneet myöskään sitä, miten lippokalastus vaikuttaa vaellussiian kuolevuuteen.

- Tunnetusti siian vaellus ja syönnösalueella siikasaalista merikalastuksen sekä hylkeiden ja merimetson osuus edustaa reippaasti yli 90 % siikasaaliista. Tosin sanoen rajoitukset tulee kohdistaa sinne missä niistä on tilastojen perusteella käytännön merkitystä. Kaikille osapuolille lienee myös selvää, että pitemmällä tähtäimellä mitkään jokirajoitukset eivät riitä kompensoimaan merellä tapahtuvan ylikalastuksen (pieni silmäkoko, yms.) sekä kasvavien hylje ja merimetsokantojen aiheuttamia vahinkoja.

- Merikalastukseen vaikuttamisesta on hyvä esimerkki lohikannan onnistunut elpyminen. Muutaman vuosikymmeniksi asetetut rajoitukset ja täyskiellot lippoukselle, muulle jokipyynnille eivät tuoneet tulosta, vaan **elpyminen onnistui vasta meripyynnille asetetuille rajoituksilla.**

- Merialueiden ylikalastuspyynnille ei ole tehty mitään merkittäviä rajoitustoimenpiteitä sitten siikatyöryhmän. Haluammekin kannustaa ministeriötä tekemään radikaalin muutoksen merellä tapahtuvan ylikalastuksen rajoittamisessa (kalastajat, hylkeet, merimetsot). Eikö olisi aika toimia toisin, perustaa **monikansallinen Siikatyöryhmä** ja kuunnella kaikkia siian kalastajia.

2. Ehdotus siianlippouksen rajoittamisesta Tornionjoella

Mikäli merialueella tehdään merkittäviä rajoitustoimenpiteitä edellisen kohdan perusteluihin viitaten, voimme suhtautua positiivisesti esitettyyn maanantai rajoitukseen. Vaikka näkemyksemme mukaan sillä ei olekaan suurta merkitystä. Rajoitus tulee tehdä kuitenkin siten, että se alkaa sunnuntaina klo 18 ja päättyy maanantaina klo 18, jolloin se sopii normaaliin vuorolippouksen rytmiin. Pelkät jokipyynnille asetettavat rajoitukset eivät ole mistään näkökulmasta perusteltuja ja hyväksyttäviä. Lupaukset selvityksistä eivät ole edellyttämiämme rajoitustoimenpiteitä.

3. **Ehdotus 38 cm kokorajoituksesta siianlippouksessa ei ole perusteltavissa mistään näkökulmasta**

Esitetty ehdotus 38 cm kokorajoitus siialle on ainoastaan teoreettinen, eikä se ole käytännön elämässä toteutettavissa eikä valvottavissa**.** Lisäksi se vaarantaisi Kukkolankosken perinteisen vuorolippouksen ja siianjaon toteuttamisen, kannattamattomana. Samalla vaarantuisi Tornionjoen vajaat 500 vuotta vanha kalastuskulttuuriperintö ja sen vaaliminen. Samalla tähän asti luotettava ja vuosittain vertailukelpoinen saalistilasto menettää tilastollisen merkityksensä. Ehdotetun rajoituksen toteuttaminen voi pahimmillaan johtaa osakkaidemme taholta vahingon korvausvaatimuksiin.

LOHEN LIPPOUS

4. **Lohenlippous rajoitukset on muutettava tasa-arvoisiksi vapakalastuksen rajoitusten kanssa**

Ehdotettu ja nykyinen lohen kalastusrajoitus (sallimalla lohen lippous vain kesäkuun kolmeksi viikoksi) ei ole kalakannan hoidon kannalta millään tosiasioilla perusteltavissa, eikä se ole tasapuolista. Nykyisillä ohjeilla, yksi kala/kalastaja/päivä, lippokalastukselle ei joella voida ylläpitää eriarvoisia rajoituksia vapakalastukseen verrattuna. Rajoituksen täytyy perustua johonkin muuhun syyhyn kuin kestävän kalakannan hoitoon, sillä perusteluja epätasapuoliselle rajoitukselle MMM eikä ELY ole esittäneet. Rajoitus haittaa myös matkailun kehittämistä, koska heinäkuussa siikaa ei juuri liiku eikä lippoajia ole matkailijoiden katseltavissa. Rajoituksen poisto tukisi kalastuskulttuurin vaalimista ja matkailun kehittämistä.

Asian korjaamiseksi Tornionjoen kalastussääntöä on korjattava seuraavaan muotoon*: "Lohen ja taimenen kalastus vapakalastusvälineillä ja* ***lipolla*** *on sallittu kesäkuun 1 päivän alusta elokuun 31 päivän loppuun. Tällainen lohen ja taimenen kalastus on kuitenkin kielletty sunnuntaista kello* ~~*19*~~ ***18*** *Suomen aikaa (*~~*18*~~*17 Ruotsin aikaa) maanantaihin kello* ~~*19*~~ ***18*** *(*~~*18*~~ *17)."*

MUUTA

5. **Koskialueiden apaja paikoille tarvitaan suoja-alue perinnekalastuksen turvaamiseksi**

Koska Kukkolankosken osakaskunta ja Metsähallituksen esitys Kukkolankosken perinnekalastus-alueen irrotusta Tornio-Muonionjoen-Könkämäenon viehekalastuksen yhteislupa-alueesta ei voitu toteuttaa Osakaskunnan ja Metsähallituksen esittämällä tavalla.

Asian korjaamiseksi esitämme, että koskiapajapaikkojen vuosisatoja kiinteät lippopaikat tulkitaan kalastuslain mukaisiksi kiinteiksi pyydyksiksi (esimerkiksi karttaan merkityt), niin että kalastuslain 7§ pykälässä tarkoitettua kalastusta ei saa harjoittaa sataa metriä (100m) lähempänä kiinteitä lippopaikkoja (krenkkuja).

Rajoitus voidaan toteuttaa Tenojoen kalastussäännön muotoilun mukaisesti kalastuslain 50§ perusteella Tornionjoen rajajokisopimuksessa. Rajoitus tulisi toteuttaa niin että rajoitus voidaan ottaa käyttöön ensi kalastuskaudella 2022.

Tenojoen kalastussääntö 12§ kielletyt vapakalastusalueet, vapakalastus on kielletty:

1) patojohteitten sisäpuolelle ja lähempänä kuin 50 metriä padon alapuolella taikka 10 metriä sen sivulla;

2) 10 metriä lähempänä seisovaa verkkoa;

3) sillalta;

4) veneestä ja rannalta 200 metriä lähempänä sivujoen lähintä rantaa niiden sivujokien suulla, joihin lohi nousee. Akujoella, Laksjoella ja Levajoella raja on 300 metriä.

Kalastuslaki 50§

Häiriön välttäminen mukaan kalastusta harjoittaessa ei saa aiheuttaa tarpeetonta haittaa ja häiriötä ympäristölle, muille vesilläliikkujille, muulle luvalliselle kalastukselle taikka rannan omistajalle tai haltijalle. Edellä 7§:ssä tarkoitettua kalastusta ei saa harjoittaa viittäkymmentä metriä lähempänä 49§:ssä mainittua troolia ja isorysää. Luvallista kalastusta ei saa tahallisesti estää tai vaikeuttaa.

Risto Leinonen

Kukkolankosken osakaskunta, Finland

Arne Tossavainen

Kukkola Fiskesamfällighet, Sverige

Jari Tervahauta

Korpikylän osakaskunta, Finland

Birgit Niva

Matkakoski Fiskeförening, Sverige

Jord- och skogsbruksministeriet 2022.01.25

kirjaamo(at)mmm.fi

Yttrandebegäran VN/33077/2021, JSM, Torneälvs fiskestadga 2022

TORNEÄLVENS FORSFISKEFÖRENINGARS GEMENSAM YTTRANDE GÄLLANDE MÖJLIGA FÖRÄNDRINGSBEHOV TILL TORNEÄLVS FISKESTADGA ÅR 2022

Finska Skogs- och jordbruksministeriet begär ett yttrande om Finlands och Sveriges förhandlingar gällande Torne älvs fiskestadga.

SIKHÅVNING

Hållbara fiskbestånd är idag och har under århundradens gång varit ett viktigt livsvillkor för det traditionella fisket vid Kukkolaforsen och Matkakoski. Därför är vi alltid intresserade av att tänka över förslag som syftar på att värna om hållbara vandringssiksbestånd. **Fångststatistiken vid Kukkolaforsen är en av de mest pålitliga mätarna och möjligen även den enda mätaren som indikerar sikbeståndets utveckling** i hela dess tillväxt- och lekområde samt älvs- och havsområdena. Vår fångststatistik har varit ett bra stöd när det gäller att upptäcka förändringar som skett i vandringssiksbeståndets storlek och vandring upp i älven. Fisketryck i Torneälven har minskat under den tid vi fört statistik, speciellt efter 1990-talet då man på svenska sidan slutade att uppföra Hevospato (hästpatan). Havsområdets fångststatistik kan inte anses vara lika pålitliga för att upptäcka förändringar i fiskbestånd.

Utifrån statistik och våra erfarenheter vill vi ge följande yttrande angående ministeriets förslag:

1. **Radikala begränsningar för att tämja överfiske av sik i havsområdena (= liten maskstorlek) samt en radikal reducering av säl- och skarvbestånd i Bottenviken är de enda fungerande sätt att trygga ett hållbart bestånd av vandringssik.**

Effektiva åtgärder bör genomföras enligt följande: Maskstorleken i havsfiske måste höjas till minst 50 mm och den tillåtna fångsttiden begränsas med 15 % (veckofredning) under den bästa fångsttiden och Bottenvikens säl- och skarvbestånd ska reduceras betydligt under de kommande åren.

Vi har även tidigare motiverat våra yttranden utifrån vår fångststatistik och här nedan presenterar vi ännu en sammanfattning av våra slutsatser:

- Enligt vår fångststatistik har vandringssikens medelstorlek minskat och vandringen försenats, dvs. sommarsiken som förr kom i juli har uteblivit sedan 1980-talet. Direkt efter krigsåren, i slutet av 1940-talet och efter utsättningar på sik under 1980-talet fick Torneälven ta emot mer sik. Efter de båda topparna har fångsten återigen hamnat på samma medelnivå.

- Den första toppen i fångststatistiken visar att större maskstorlek är en bra lösning för sikbeståndets återhämtning eftersom maskstorleken på den tiden varit oreglerad i havsfiske. Det finns gott om goda exempel från hela världen som visar att en radikal förstoring av maskstorlek haft en positiv verkan på fiskebeståndet storlek. Mindre ändringar av maskstorlek fungerar naturligtvis inte.

- Den andra toppen visar att utsättningar fungerat endast tillfälligt och beståndet har sedan hamnat på samma nivå som tidigare även om fisketrycket i Tornedalen minskat avsevärt (ca 30 %) efter utsättningar från och med 1990-talet när man slutade med Hästpatan i svenska Kukkolaforsen. Samtidigt har man inte kunnat bestämma om några begräsningar av havsfiske. Därmed är det befogat att konstatera att begränsningar i älven inte fungerar. Eftersom sommarsiken (stimmet i juli) försvunnit under de senaste 30 åren är det på sin plats att fråga om utsättningarna även ändrat den ursprungliga sommarsikens, Tornedalens vandringssiks arvsmassa.

- Inte heller med forskning har man entydigt kunnat bevisa att håvfisket skulle vara skälet till vandringssikens storleksminskning eller utebliven sommarsik. Forskningen har hittills inte heller kunnat förklara på vilket sätt håvfisket påverkar vandringssikens dödlighet.

- Som bekant består mer än 90 % av sikfångsten av fisk fångat i havsområdet tillsammans med den fisk som sälar och skarvar tar. Med andra ord ska begränsningarna riktas till områden där de enligt statistik har betydelse i praktiken. Alla parter lär ha klart för sig att begräsningar i älvsområdet inte räcker till att kompensera den skada som överfiske (liten maskstorlek, osv) tillsammans med sälar och skarvar orsakar.

- Laxbeståndets återhämtning är ett bra exempel på effekten av begränsningar i havsfisket. Begränsning eller totalförbud mot håvfiske, övrigt älvsfiske gav inga resultat, återhämtningen började först när man införde begränsningar av fisket på havet.

- Efter sikarbetsgruppen har det inte införts några större begränsningsåtgärder för att minska överfiske i havet. Vi vill därför uppmuntra ministeriet till radikala tag för att begränsa det överfiske som sker ute på havet (fiskare, säl, skarv). Det vore väl på sin plats att ta nya tag och bilda en **multinationell Sikarbetsgrupp** för att lyssna på alla sikfiskare.

2. Förslag att begränsa sikhåvning vid Torneälv

Om man vid havsområdet vidtar betydande begränsningsåtgärder som motiverats ovan, kan vi förhålla oss positiva till den föreslagna måndagsbegränsningen. Även om detta enligt vår uppfattning inte har någon större påverkan, skulle begränsningen kunna tillämpas så att fredningen börjar söndagen klockan 18 och slutar måndagen klockan 18 vilket skulle följa det normala skiftesbytet vid håvningen. Enbart begränsning av älvsfiske kan inte motiveras eller godkännas på något sätt. Löften om utredningar duger inte som begränsningsåtgärder enligt vår mening.

3. Förslaget att begränsa storleken till 38 cm vid sikhåvning kan inte motiveras med några fakta

Den föreslagna 38 cm som storlek på sik som får tas upp är enbart teoretisk och regeln går i praktiken inte att genomföra eller kontrollera. Dessutom skulle den riskera hela den traditionella skifteshåvningen och sikdelningen. Samtidigt skulle Torneälvens nästan 500 år gamla fiskekulturtradition och dess värnande riskeras. Även den hittills tillförlitliga och årligen jämförbara statistiken skulle förlora sin betydelse. Att genomföra denna begränsning skulle i värsta fall leda till att våra delägare skulle börja begära skadestånd.

HÅVNING EFTER LAX

4. **Begränsningar för håvning av lax måste ändras till att motsvara dem som gäller för spöfiske.**

Den föreslagna, och även nu gällande begränsningen av laxfiske (att tillåta håvning efter lax endast under tre veckor i juni) kan inte motiveras med några fakta när det gäller förvaltning av fiskbestånd och den är inte heller rättvis. Med de nuvarande reglerna, en fisk/fiskare/dygn, kan olika regler för håvfiske inte tillämpas i förhållande till spöfiske. Begränsningen måste motiveras med något annat skäl än en hållbar förvaltning av fiskbestånd, varken MMM eller NMT har kommit med några andra förklaringar till denna ojämlika begränsning. Begränsningen är också ett hinder för besöksnäringens utveckling då siken nästan inte alls rör sig i juli vilket gör att inte heller håvfiskarna finns vid forsen för turisterna att beskåda. Att ta bort begränsningarna skulle stödja traditionens bevarande, besöksnäringens utveckling och vår statistik.

För att korrigera detta ska Torneälvens fiskestadga ändras till att lyda enligt följande:

" Fiske efter lax och öring med handredskap och ***med håv*** *är tillåtet från och med den 1 juni till och med den 31 augusti. Sådant fiske efter lax och öring är dock förbjudet* ***mellan söndag kl. 18 (17 svensk tid) och måndag kl. 18 (17)".***

ÖVRIGT

5. Ett skyddsområde kring forsfiskeplatserna behövs för att trygga det traditionella fisket

eftersom Kukkolaforsens delägarlags och Forststyrelsens förslag om att Kukkolaforsens traditionella fiskeområde inte skulle ingå i det gemensamma tillståndsområdet för Torne-Muonio-Könkämä älv inte gick att genomföra så som Delägarlaget och Forststyrelsen föreslog.

För att åtgärda detta föreslår vi att de under århundraden brukade fasta håvningsplatserna ska tolkas som fasta redskap enligt fiskelagen (till exempel de som markerats på kartan), så att fiske enligt fiskelagets 7§ inte kan utövas närmare än på hundra meters (100 m) avstånd från den närmaste fasta håvplatsen (håvningsställningen, krenkku).

Begränsningen kan tas med i Torneälvens fiskestadga enligt den formulering som finns i Tanaälvens fiskestadga, 50§ i fiskelagen. Begränsningen bör genomföras så att den kan tas i bruk under nästa fiskesäsong 2022.

Tana fiskeregler

Forbudsområder for stangfiske Fiske med stang og håndsnøre er forbudt:

1) innenfor ledegarn i stengsel og innenfor et område nærmere enn 50 meter nedenfor stengsel eller 10 meter til siden

2) nærmere enn 10 meter fra settegarn

3) fra bro

4) fra strand nærmere enn 200 meter fra en lakseførende sideelvs munning, unntatt ved Akujoki,

Finska lag om fiske

50 § Undvikande av störning

Vid fiske får inte onödig olägenhet eller störning orsakas för miljön, för andra som färdas på vattnet, för annat tillåtet fiske eller för ägare eller innehavare av stränder. Fiske som avses i 7 § får inte bedrivas närmare än femtio meter från tråll och storryssja som avses i 49 §.

Tillåtet fiske får inte avsiktligt hindras eller försvåras.

Risto Leinonen

Kukkolankosken osakaskunta, Finland

Jari Tervahauta

Korpikylän osakaskunta, Finland

Arne Tossavainen

Kukkola Fiskesamfällighet, Sverige

Birgit Niva

Matkakoski Fiskeförening, Sverige